

Світлана Репетій

Київ

У статті розглядається духовний розвиток особистості як необхідна умова консолідації суспільства. Висвітлюються теоретичні підходи вчених щодо тлумачення поняття «духовність» та погляди на шляхи її розвитку. На основі психологічної структури особистості визначено структуру духовного «Я». Зосереджено увагу на розвитку компонента духовності – духовного спілкування. Духовне спілкування на всіх рівнях і у видах передбачає ставлення до кожного і до себе, як до частини єдиного організму-Всесвіту, а до тваринного і рослинного світу – як причетності до нього. Таке ставлення сприяє розвитку духовного єднання з Іншим. Визначено, що духовне спілкування ґрунтується на необумовленій любові. Аналіз наукової літератури дозволив розглядати необумовлену любов як таку, що існує без залежності від будь-чого до себе, інших людей, усього сутнього і проявляється у прийнятті Іншого в усій його цілісності, без претензій. Досягнення такого рівня любові передбачає свідоме становлення особистості на шлях духовного розвитку, щоденне вдосконалення своїх внутрішніх якостей, що сприяє розвитку морально-духовної рефлексії, духовному самотворенню, творчому підходу до професійної діяльності і розвитку чуття духовної єдності з Іншим.

Ключові слова: духовність особистості майбутнього спеціаліста, духовне спілкування, необумовлена любов.

Події, що відбуваються сьогодні в нашій країні, сприяють консолідації суспільства, де об'єднуючою силою є духовність нації. Рівень розвитку духовності нації залежить від духовності кожної окремої людини. За народною традицією високодуховною вважається людина мудра, чесна, здатна завжди прийти на допомогу. Вона усвідомлює свою причетність до всього, що відбувається у світі [8].

Академік І. Зязюн у промові «Філософія серця» у християнському вченні», виголошеній на міжнародній конференції «Дві тисячі років з Різдва Христового» акцентував увагу священнослужителів, науковців, освітян, представників державної влади на тому, що держава повинна виховувати своїх громадян так, щоб вони були джерелом її сили, свободи і розквіту. Вона повинна знаходити опору в мужності й мудрості своїх громадян, а не в насильстві над ними. Тому лише дух людини є метою виховання. Усе інше – лад, політика, держава, церква – є лише засобом правдивого служіння людині. Нинішнє покоління жителів планети виконує особливу місію – переходить з епохи раціоналізму до епохи духовності з приматом духовного над матеріальним. У зв'язку з цим духовний розвиток особистості набуває все більшої актуальності.

Проблема розвитку духовності особистості з різних ракурсів вирішується вченими-філософами, педагогами, психологами. Так, В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко вважають, що духовне становлення особистості відбувається через розвиток в людині органічної єдності віри, надії, любові.

За Г. Васяновичем, М. Горлачем, В. Кременем, С. Кримським, В. Онищенком духовність особистості залежить від глибинного усвідомлення власного буття, його змісту, вищого блага і виступає основним принципом самопобудування особи та суспільства, удосконалення людських якостей.

Л. Вербицька, Е. Помиткін, О. Сухомлинська вбачають розвиток духовності особистості у повсякденній реалізації ідеалів Краси, Добра та Істини.

Рівень духовного розвитку особистості визначається моральними якостями. Становлення означених якостей відбувається через морально-духовне

самоусвідомлення (І. Булах, А. Какурін), взаємозв'язок свободи і відповідальності, що проявляються у поведінкових актах і виявляють людську сутність (І. Бех, Н. Іордакі, Н. Павлик та ін.).

Учені О. Олексюк, О. Отич, Ж. Юзвак вважають, що найбільший вплив на розвиток духовності особистості здійснюється засобами мистецтва. В. Кудрявцева, Л. Набока, С. Нечепоренко зазначають, що розвиток духовності, зокрема духовності педагога, відбувається через підвищення рівня духовної культури – системи світоглядних уявлень і переконань, які реалізуються у ставленні до інших людей, до себе і оточуючого світу.

Аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що духовний розвиток можливий у тому випадку, коли людина досягла стану особистості.

За Г. Костюком, індивід стає особистістю в міру того, як у нього формується свідомість, самосвідомість, утворюється система психічних властивостей, здатність брати участь у житті суспільства, виконувати соціальні функції.

Метою статті є висвітлення шляхів духовного розвитку особистості майбутнього спеціаліста.

На сьогоднішній день ученими запропонована велика кількість визначення поняття особистості. За загальноприйнятим визначенням, особистість – це системна соціальна якість індивіда, яка формується у спільній діяльності та спілкуванні й характеризується входженням індивіда у суспільні відносини. Цікавими для нас є дослідження творчої особистості В. Рибалкою (1996), яку він розглядає як суб'єкта творчих соціальних відносин і продуктивної діяльності з притаманними йому розвиненими, системно пов'язаними якостями (соціально обумовленою системою психічних властивостей) [9].

Кожна система має свою структуру. В. Рибалкою (1996) запропонована психологічна структура особистості, яка складається із самосвідомості, спрямованості, характеру, інтелекту, спілкування, досвіду, психофізіології [9].

На основі означеної структури нами складено структуру духовності особистості, а саме – духовного «Я», яке є інтегральним поєднанням таких компонентів: духовної самосвідомості, духовної спрямованості, духовного характеру, духовного інтелекту, духовного спілкування, духовного досвіду.

Видатний учений, філософ А. Лосєв (1988) зазначав, що, якщо частини існують тільки тому, що вони відтворюють ціле, а ціле втілюється в окремих своїх частинах, то це означає, що кожна частина цілого стверджує себе завдяки не тільки відтворенню цілого, а й також завдяки відтворенню інших частин. Частини цілого, на думку вченого, знаходяться не тільки у своєму цілому, а й одна в одній [3].

Отже, якщо розвивається хоча б один компонент, то розвивається вся духовність особистості.

Багатство духовності визначається соціальною цінністю діяльності, якій присвятила себе людина. Професійна діяльність випускника педагогічного вузу будь-якої спеціальності пов'язана із спілкуванням. Майбутні вихователі знають, що упродовж немовлячого періоду відбувається інтенсивний фізіологічний, психологічний розвиток дитини. І провідне значення в психологічному розвитку надається спілкуванню дитини з дорослим. Розвиток особистісних якостей дитини неможливий поза практичним і мовним спілкуванням з дорослим. Стиль спілкування дорослих з дітьми або один з одним у присутності дитини відіграє важливу роль у формуванні характеру майбутньої особистості.

Професійна діяльність майбутнього менеджера полягає у вирішенні управлінських завдань засобом спілкування. Через спілкування передаються знання, досвід, координується сумісна діяльність тощо. Висока культура спілкування забезпечує наявність здорового психологічного клімату в колективі.

Загальновідомо, що рівень розвитку духовності людини проявляється у спілкуванні.

Спілкування є духовною потребою кожної особистості як представника суспільства. Як соціальне явище спілкування охоплює всі сфери буття і діяльності людини. У результаті взаємодії і спілкування людина стає особистістю. Змістом спілкування є знання, вміння і навички – зміст свідомості людини (Maksymenko 2001) [5]. Змістом духовної свідомості є розуміння того, що Всесвіт – єдиний організм, а Земля – його невід’ємна частина. Отже, духовне спілкування на всіх рівнях і у видах передбачає ставлення до кожного і себе як до частин єдиного організму, а до тваринного і рослинного світу – як причетності до цього організму. Таке ставлення сприяє розвитку духовного єднання з Іншим. Об’єднуючою силою, яка лежить в основі духовного спілкування, є необумовлена любов.

Розглянемо думки вчених щодо феномену любові, викладені у філософській, педагогічній, психологічній літературі.

А. Приятельчук (2001, р. 113) розуміє любов як «почуття, притаманне людині, яке полягає у здатності сприймати світ, природу, життя, конкретних людей, певні предмети як умову свого існування. Відсутність цих неодмінних умов, підкреслює вчений, спричиняє непевність, почуття втрати життєдайної опори, звичайних підстав для надії» [4].

На думку метрополита Антонія Сурожського, любов – це не стільки почуття, скільки стан усього ества.

У своєму дисертаційному дослідженні В. Жулай (2004) вводить поняття «довершена любов», яку визначає як вищу форму, як повне прийняття іншої особистості у всій конкретній її своєрідності і сприяння її індивідуальному зростанню, її творчому розкриттю і збагаченню її змісту. Вчена зазначає, що феномену любові притаманно об’єднувати (від поєднання статей до єднання спільноти, таке єднання виявляється в запереченні егоїзму); сприяти продуктивному розвитку особистості; створювати почуття безпеки щодо Іншого завдяки довірі, яку вона викликає; відтворювати нову якість міжособистісних стосунків; чинити опір «егомережам», які підсилюють роздроблення суспільства. На думку В. Жулай, цінність любові є незаперечною, оскільки вона сприяє духовному становленню особистості та її соціалізації в суспільстві [2].

Отже, у філософії любов розглядається як умова існування, стан усього ества, універсальний принцип, що поєднує всі компоненти буття, сприяє повному прийняттю Іншого і творчому розвитку особистості.

У педагогіці цінність любові розглядається через систему відношення «учитель – учень»: «Любов учить почуттям і почуттю, ставленню через стан власної душі. І в даному випадку вихователь повинен турбуватися насамперед не про те, які якості він хоче розвинути в дитині, а про те, як проявити саме в собі дані якості стосовно вихованця» (Guberskyj 2001, р. 43-44) [4].

Такої ж думки дотримується і Девід Уайт (2003, р. 288), зазначаючи: «Ми можемо творити тільки за нашим образом. Іншими словами, ... кожний об’єкт приймає форму, що відповідає свідомості, яка його створила» [1].

Згідно з Е. Фроммом (2002, р. 131), любов – це установка, орієнтація характеру, що визначає ставлення людини до світу взагалі. Вчений зазначає: «Істинна любов - це виявлення творчості, вона передбачає турботу, відповідальність і знання» [13].

Е. Фромм виділяє такі типи любові: братерська, материнська, еротична, любов до себе, любов до Бога.

Психолог акцентує свою увагу на братерській любові, оскільки «у братерській любові присутнє переживання єднання з усіма людьми, почуття людської солідарності, покути. В основі братерської любові лежить переживання того, що ми – єдине ціле» (Fromm 2002, р. 119) [13].

Враховуючи зазначені думки та положення, ми розглядаємо необумовлену любов як таку, що існує без залежності від будь-чого до себе, інших людей, усього сутнього і проявляється у сприйнятті Іншого в усій його цілісності, без претензій. Необумовлена любов

вдосконалює людське життя сприяє духовному єднанню з Іншим.

У даному аспекті цікавими для нас є погляди російського філософа В. Соловйова, який вважав любов вищим проявом духу, а характерною її ознакою – всепроникність. На думку В. Соловйова, любов має різні ступені за силою своєї напруги і за широтою свого об'єму. Вчений вивів такі головні екстенсивні ступені, що виражають широту та об'єм любові:

1. Індивідуальна любов, що проявляється у ставленні до окремої особи. На цьому етапі одна сутність ототожнює себе з іншою і відбувається внутрішнє усунування межі між "Я" і "не-Я".

2. Сімейна любов, яка одночасно охоплює багатьох.

3. Національна любов (або патріотизм), яка переступає за межі безпосередньої реальності, тому що цілий народ як такий ніколи не може бути реальним предметом чуттєвого сприйняття. На цьому ступені ідеальний елемент має вирішальне значення.

4. Загальнолюдська любов (або людяність) охоплює все людство. Може проявлятися у жертвовності своїми особистими благами і самим життям заради загальнолюдської ідеї.

5. Світова любов, що поширюється не тільки на людство, а й на всі живі сутності і на все, що існує. Охоплює «і в полі кожен стеблину, і в небі кожен зірку» (Solovev 1999, p. 441-442) [9].

За В. Соловйовим (1999), людина через внутрішній розвиток, виховання, самовиховання може розвинути в собі любов від індивідуальної до світової [9].

Розвиток любові від індивідуальної до світової корелює із розвитком свідомості, оскільки проявляється не тільки у ставленні до окремої особи, а й до всього сутнього. Досягнення такого стану любові обумовлюється творчістю, зокрема внутрішнім духовним самовдосконаленням.

На нашу думку, щоб розвинути таку любов, можна скористатися вимогами, які запропонував Е. Фромм: дисципліни (від лат. навчання, виховання, суворий порядок) в усьому протягом життя; зосередженості як необхідної умови для вдосконалення в усьому; терпіння – оволодіння будь-яким мистецтвом не передбачає швидкого результату; повне поглинання цим процесом. Е. Фромм (2002, p. 184) зазначає: «Якщо хочеш стати майстром у будь-якому мистецтві, потрібно присвятити цьому все життя...» [13]. Щодо мистецтва любові, на думку вченого, це означає, що потрібно вправлятися у дисципліні, зосередженості й терпінні в кожен мить свого життя.

Історія духовного розвитку особистості має багато прикладів із життя подвижників, які досягли рівня необумовленої любові через щоденну працю над собою.

Так, професор, лікар В. Войно-Ясенецький народився у кінці XIX ст. і закінчив своє життя в середині XX ст. Його життя – це зразок любові і служіння людям. Відомий учений, лікар, він розуміє, що лікувати потрібно не тільки тіло людське, а й, у першу чергу, душу. Тому стає священником і закінчує своє життя у чині архієпископа. Його священництво припадає на роки войовничого атеїзму. Не зважаючи на жорстоке гоніння, він усе життя лікує людей як лікар і як пастор.

Наша сучасниця, духовна подвижниця, блаженна Матінка Аліпія із любові до людей несла подвиг юродства. Маючи дар прозорливості, вона багато людей спасала від біди, неправильних вчинків. За декілька років до аварії на Чорнобильській АЕС вона попереджувала про неї органи влади, проте її ніхто не сприймав, а навпаки піддавав гонінню. Лише через деякий час після її смерті люди почали розуміти, що життя блаженної Матінки Аліпії – то її служіння людству з великої любові до нього.

Очевидці, які стикалися із високодуховними сподвижниками, відмічали, що ті випромінювали любов усім своїм єством, навіть у хвилини високого духовного піднесення змінювались зовнішністю. Так, М. Мотовилов згадує, що під час розмови його зі святим Серафимом Саровським обличчя старця зробилося ясніше за сонце.

Сокурники Петра Россохи (архимандрита Феофила) згадували, що від усього його

єства постійно випромінювалась доброта і якийсь промінь світла, що притягував до нього.

Отже, особистість, яка сприймає світ з необумовленою любов'ю, не тільки створює себе, власне життя, а й вдосконалює світ навколо себе через ставлення до всього сутнього і духовне спілкування з оточуючим.

Таким чином, студент педагогічного вузу, який свідомо став на шлях духовного розвитку, пізнає, сприймає дійсність з позиції відчуття себе та іншого клітинами Всесвітнього організму, а всього сутнього – як причетності до нього. Таке сприйняття сприяє розвитку морально-духовної рефлексії, спрямованості на реалізацію ідеалів Краси, Добра та Істини у повсякденному житті, духовному самотворенню, самовдосконаленню, творчому підходу до професійної діяльності, розвитку необумовленої любові, що є основою духовного спілкування і розвитку чуття духовного єднання з Іншим.

Уміння і навички з духовного самовдосконалення студенти Інституту розвитку дитини НПУ імені М. П. Драгоманова здобували на практичних заняттях з психології.

Особливе значення має перше практичне заняття, на якому створюється психологічний клімат, відкриті доброзичливі взаємини між учасниками, проводиться ознайомлення з принципами роботи. Студентам пояснюється, що все, що відбувається на практичних заняттях, має конфіденційний характер. Це сприяє виникненню почуття довіри між учасниками групи.

Студентам запропоновано згадати і написати по одній конфліктній ситуації, які відбулися у процесі їхнього студентського життя, в яких вони вбачають несправедливе ставлення до себе. Також членам групи запропоновано написати риси характеру, притаманні близьким людям, з якими вони найчастіше стикаються, що викликають роздратування. Перед цим нагадується, що немає поганих людей, є погані вчинки, які можна виправити.

Після озвучення ситуації студенти здійснювали аналіз та ретельно розбирали, що саме дратує їх в людях, які їх оточують, оскільки риса характеру, поведінка, дії, що є в людині, за принципом резонансу викликає коливання ідентичних структур енергоінформаційного поля студента, і тим самим сприяє виникненню внутрішнього дискомфорту. Аналізуючи риси характеру, поведінку іншої людини, студенти вбачали подібні якості у своєму внутрішньому світі і визначали основні напрями щодо самовдосконалення. Наприклад, О. Д. розповіла, що в неї є подруга, яка звертається до неї тільки тоді, коли їй щось потрібно, і не помічає її в повсякденному житті, і це О. Д. дратує. У даному випадку подруга О. Д. є «дзеркальним відображенням її душі» і показує, що у її безсвідомому О. Д. має місце така якість як корисливе ставлення до інших. Тому їй пропонується згадати ситуацію в своєму житті, в якій проявилась ця якість, написати або розказати про неї, тобто, усвідомити свій негативний вчинок і в подальшому так не чинити.

Інша студентка О. І. обурювалась, що її брат лінивий, мало допомагає їй по господарству, робить тільки те, що йому подобається, дивиться телевізор, читає газети. У «дзеркалі своєї душі» О. І. побачила свої лінощі, зокрема те, що вона свідомо духовно над собою не працює, не вдосконалюється, не аналізує своїх думок, вчинків та їх наслідків, а робить тільки те, що їй до вподоби. Щоб змінити взаємовідносини в своїй сім'ї, О. І. зрозуміла, що їй потрібно систематично свідомо духовно вдосконалюватись, оскільки ще стародавні мудреці говорили: «Щоб змінити світ, потрібно змінитись самому».

В освіті і вихованні головною вимогою до професії є любов до дітей.

Л. Толстой (1953, р. 11) зазначав: «Якщо учитель поєднує в собі любов до справи і до учнів, він досконалий учитель» [12].

В. Сухомлинський підкреслював, що любов до дітей є найголовнішим у професії вчителя.

Вчені І. Зязюн, А. Крамущенко, І. Кривонос вважають, що призначення вчителя – «...навчити людину бути Людиною» (Zyazyuna 1997, р. 8) [7].

Їхні думки знаходять відгук у працях сучасних російських учених Д. Горського та А. Івіна, які зазначають, що тільки в любові і через любов людина стає людиною.

Кандидат педагогічних наук І. Парасюк (1999, р. 43-44) у своєму дисертаційному дослідженні розглядає любов до дітей як «фундамент виховання, на якому складаються надійні взаємини з дітьми...» [6].

Тому, щоб виховати творчу високоморальну духовну особистість, сповнену любові, майбутній спеціаліст повинен сам бути взірцем високих моральних якостей і випромінювати любов до дітей і всього сутнього. Такий взірець потребує від студента перетворення його душі, постійного самовдосконалення. Така творчість вимагає «високої самодисципліни і постійної жертвовності». Як зазначає Р. Априсян, творчість майже завжди аскетична, оскільки потребує зусиль, самообмеження, цілеспрямованості та подолання перешкод у собі й у світі. Духовне, самовдосконалення, самотворення, передбачає – постійне буття у творчому акті.

Російська вчена-психолог І. Шванєва (2002, р. 53). зазначає, що «буття людини у творчому акті набуває завершеності, цілісності і вищого сенсу». Автор підкреслює: «Вершиною творчої діяльності є духовне творення людини, що намагається осмислити роль і призначення людини в історії, її відношення з іншими людьми з позиції добра і зла. У цьому творчому пошуку формується духовність людини як найвищий вияв її здібностей» [14].

Таким чином, розвиток такого компонента духовності як духовне спілкування сприяє вдосконаленню внутрішніх якостей особистості, її духовному розвитку і духовному єднанню з Іншим, що сприяє консолідації суспільства.

Література:

1. Алфорт Х. Менеджмент, когда вера имеет значение / Хелен Алфорт, Майкл Нотон. – М. : Кайрос, 2003. – 356 с.
2. Жулай В. І. Любов як соціальна цінність особистості в суспільних відносинах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / В. І. Жулай. – К., 2004. – 21 с.
3. Лосев А. Ф. Держание духа / А. Ф. Лосев. – М. : Политиздат, 1988. – 366 с.
4. Людина і світ : підручник / [Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, А. О. Приятельчук та ін.]; гол. ред. Л. В. Губерський. – К. : Знання, КОО, 2001. – 349 с.
5. Максименко С. Д. Общая психология / С. Д. Максименко. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2001. – 528 с.
6. Парасюк І. А. Виховання любові до дітей як структурного компонента професійної готовності майбутнього вчителя : дис. ... канд. пед. наук. / І. А. Парасюк. – К., 1999. – 230 с.
7. Педагогічна майстерність : підруч. для вищ. пед. навч. закл. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 1997. – 349 с.
8. Помиткін Е. О. Проблема розвитку та діагностики духовних ціннісних орієнтацій у старшокласників / Е. О. Помиткін // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 10. – С. 10-16.
9. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навчальний посібник / В. В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.
10. Соловьев В. С. Философское начало цельного знания / В. С. Соловьев. – Мн. : Харвест, 1999. – 912 с.
11. Сухомлинська О. В. Що таке духовність сьогодні? / О. В. Сухомлинська // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах (теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді) : зб. наук. праць. – К. : Педагогічна думка, 2000. – Кн. 1. – С. 7-9.
12. Толстой Л. Н. Педагогические сочинения / Л. Н. Толстой. – М., 1953. – 342 с.

13. Фромм Эрих Искусство любить / Эрих Фромм / пер. с англ.; под ред. Д. А. Леонтьева. – СПб. : Азбука, 2002. – 224 с.
14. Шванева И. Н. Психология ноосферного развития / И. Н. Шванева. – М., 2002. – 189 с.

References:

1. Alfort X. Menedzhment, kogda vera ymeet znachenye / Xelen Alfort, Majkl Noton. – М. : Kajros, 2003. – 356 s.
2. Zhulaj V. I. Lyubov yak socialna cinnist osobystosti v suspilnyx vidnosynax : avto-ref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filos. nauk: specz. 09.00.03 «Socialna filosofiya ta filosofiya istoriyi» / V. I. Zhulaj. – К., 2004. – 21 s.
3. Losev A. F. Derzanye duxa / A. F. Losev. – М. : Polytyzdat, 1988. – 366 s.
4. Lyudyna i svit : pidruchnyk / [L. V. Guberskyj, V. G. Kremen, A. O. Pryyatelchuk ta in.]; gol. red. L. V. Guberskyj. – К. : Znannya, KOO, 2001. – 349 s.
5. Maksymenko S. D. Obshhaya psyxologyya / S. D. Maksymenko. – М. : Refl-buk; К. : Vakler, 2001. – 528 s.
6. Parasyuk I. A. Vychovannya lyubovi do ditej yak strukturnogo komponenta profesijnoyi gotovnosti majbutnogo vchytelya : dys. ... kand. ped. nauk: / I. A. Parasyuk. – К., 1999. – 230 s.
7. Pedagogichna majsternist : pidruch. dlya vyshh. ped. navch. zakl. / [I. A. Zyazyun, L. V. Kramushhenko, I. F. Kryvonos ta in.]; za red. I. A. Zyazyuna. – К. : Vyshha shkola, 1997. – 349 s.
8. Pomytkin E. O. Problema rozvytku ta diagnostyky duxovnyx cinnisnyx oriyentacij u starshoklasnykiv / E. O. Pomytkin // Praktychna psyxologiya ta socialna robota. – 1998. – # 10. – S. 10-16.
9. Rybalka V. V. Psyxologiya rozvytku tvorchoyi osobystosti : navchalnyj posibnyk / V. V. Rybalka. – К. : IZMN, 1996. – 236 s.
10. Solovev V. S. Fylosofskoe nachalo celnogo znanyya / V. S. Solovev. – Mn. : Xarvest, 1999. – 912 s.
11. Suxomlynska O. V. Shho take duxovnist sogodni? / O. V. Suxomlynska // Moralno-duxovnyj rozvytok osobystosti v suchasnyx umovax (teoretyko-metodychni problemy vychovannya ditej ta uchnivskoyi molodi) : zb. nauk. pracz. – К. : Pedagogichna dumka, 2000. – Kn. 1. – S. 7-9.
12. Tolstoj L. N. Pedagogicheskye sochynenyya / L. N. Tolstoj. – М., 1953. – 342 s.
13. Fromm Eryx Yskusstvo lyubyt / Eryx Fromm / per. s angl.; pod red. D. A. Leonteva. – SPb. : Azbuka, 2002. – 224 s.
14. Shvaneva Y. N. Psyxologyya noosfernogo razvytyya / Y. N. Shvaneva. – М., 2002. – 189 s.

В статье рассматривается духовное развитие личности как необходимое условие консолидации общества. Освещаются теоретические подходы ученых относительно толкования понятия «духовность» и взгляды на пути ее развития. На основе психологической структуры личности определена структура духовного «Я». Сосредоточено внимание на развитии компонента духовности -духовного общения. Духовное общение на всех уровнях и видах предполагает отношение к каждому и к себе, как к части единого организма-Вселенной, а к животному и растительному миру - как причастности к нему. Такое отношение способствует развитию духовного единения с Другим. Определено, что духовное общение основывается на необусловленной любви. Анализ научной литературы позволяет рассматривать необусловленную любовь как такую, что существует вне зависимости от чего-либо к себе, другим людям, всему сущему и проявляется в принятии Другого во всей целостности без претензий. Достижение такого уровня любви предполагает сознательное становление личности на путь духовного развития, ежедневное совершенствование своих внутренних качеств,

что способствует развитию нравственно-духовной рефлексии, духовному самосозиданию, творческому подходу к профессиональной деятельности и развитию чувства духовного единства с Другим.

Ключевые слова: духовность личности будущего специалиста, духовное общение, безусловная любовь.

The article deals with the spiritual development of the individual as a necessary condition for the consolidation of society. The author highlights the theoretical approaches of scientists to the interpretation of the term «spirituality» and their views on the ways of its development. There is the definition of the structure of the spiritual «I» which is based on psychological personality structure. The emphasis is on the development of one of the spirituality components: spiritual communication. Spiritual communication at all levels and types involves treatment of each other as part of a single whole organism of Universe, and the treatment of flora and fauna as belonging to Universe. This attitude promotes spiritual unity with others. The author states that the spiritual communication is based on unconditional love. Analyzing scientific literature the author considers unconditional love to be the love that does not have dependence on anything. That is the love to themselves, to other people and to everything and everybody and is revealed when people accept another person without any claims. Achieving this level of love involves conscious formation of spiritual development, daily improvement of the internal qualities that promotes moral and spiritual reflection, spiritual self-creation, creative approach to professional activities and development of sense of spiritual unity with others.

Key words: spirituality of future specialists, spiritual communication, unconditional love.